

UKRAJINA

**onlajn gig rad
na digitalnim
platformama u
ratnim uslovima**

Branka Anđelković, Tanja Jakobi,
Ljubivoje Radonjić, Zoran Kalinić,
Vladan Ivanović

Sadržaj

Uvod	1
Metodologija	1
Ograničenja	2
Analiza	3
I Profesije	3
II Polna struktura gig rada	4
III Cena rada po satu i zarade	6
Zumiranje: migracija gig radnika unutar i van Ukrajine	7
Zaključak	9
Prilagođavanje onlajn rada u ratnim uslovima	
Aneks	10
Problemi nepodudarnosti uzoraka: ko su frilenseri koji su nestali sa platforme?	
Reference	11

Uvod

Podaci [UNHCR-a](#) objavljeni krajem 2022. godine, ukazuju da je nakon desetomesečnih ratnih sukoba u Ukrajini, iz ove zemlje izbeglo oko 8 miliona ljudi. Negativne posledice po ukrajinsku ekonomiju i tržište rada su ogromne - [prema procenama Međunarodne organizacije rada \(MOR\)](#), zaposlenost u Ukrajini na kraju ove godine biće za 15,5% manja u odnosu na nivo zaposlenosti koji je postojao pre konflikta. Konflikt je, kako navodi isti izvor doveo do gubitka oko 2,4 miliona poslova u Ukrajini, a negativne posledice po ljudski kapital ostavljaju i višemesečne emigracije radno sposobnog stanovništva. U okviru tradicionalnog tržišta rada, najveći deo raseljenih je pre izbijanja konflikta bio zaposlen u oblasti administrativnih poslova, uslužnim i prodajnim poslovima, u oblasti pružanja profesionalnih usluga i tehničkim poslovima (MOR, 2022).

Međutim, u kontekstu promena na ukrajinskom tržištu rada pod uticajem rata, saznanja o tome kako u ratnim okolnostima funkcionišu ukrajinski radnici na onlajn platformama su ostala u senci. Izveštaji i analize o ovoj temi upadljivo nedostaju, imajući u vidu da se radi o brojnoj populaciji radnika koja je već deceniju prepoznata kao značajan izvor radne snage za kojom postoji globalna tražnja.

Otuda ovaj drugi po redu specijalni Gigmetar izveštaj istražuje promene u sferi onlajn rada u Ukrajini razmatrajući:

1 Karakteristike ponude gig radne snage u Ukrajini u odnosu na profesije, zarade i rod u poređenju sa prvim "baznim" merenjem u trenutku početka konflikta u toj zemlji. Cilj ovog poređenja je da se uoči karakter promena na ovom tržištu unutar Ukrajine.

2 Poređenje karakteristika ponude gig radne snage iz Ukrajine (profesije, zarade i rod) sa istovremenom ponudom iz 9 zemalja jugoistočne Evrope koje Gigmetar redovno prati.¹ Cilj ovog poređenja je da uoči razlike između ratnih i vanratnih karakteristika onlajn rada.

Podaci su prikupljeni sa globalne digitalne platforme Upwork, kao jedne od vodećih svetskih platformi koja je takođe veoma zastupljena u istočnoj i jugoistočnoj Evropi.

¹ Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Rumunija, Severna Makedonija i Srbija.

Metodologija

Ovaj drugi izveštaj je baziran na analizi gig rada u Ukrajini na osnovu podataka iz septembra 2022. godine, šest meseci nakon prve agregacije podataka, tokom februara i početkom marta 2022. kada je konflikt u ovoj zemlji bio na početku. Prvi izveštaj, koji predstavlja našu „baznu“ stanicu i početnu tačku za praćenje trendova ukrajinskog gig rada u ratnim okolnostima, možete pročitati na [ovom linku](#). Treći izveštaj, za koji se podaci upravo prikupljaju, prikazaće promene u gig radu u Ukrajini nakon godinu dana rata i biće objavljen u maju 2023. Podaci za sva tri izveštaja su dobijeni metodom vebkrejpinga (eng. Web scraping).

U okviru prvog izveštaja koji je objavljen u maju 2022. analizirane su ključne karakteristike ukrajinskog tržišta gig rada u odnosu na zarade, profesije i rod. Glavni zaključak je bio da je ovo tržište u Ukrajini veoma slično gig tržištima u ostalim zemljama jugoistočne Evrope. Međutim, jedna tačka razdvaja Ukrajinu od drugih zemalja a to je brojnost, ukrajinskih gig radnika na globalnim digitalnim platformama. Značajno učešće ukrajinskih gig radnika na globalnim platformama je ujedno bio i glavni motiv za ovo istraživanje i uključivanje Ukrajine u projekat [Gigmetar](#) koji prate trendove gig rada u 9 jugoistočnih zemalja: u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Mađarskoj, Rumuniji, Severnoj Makedoniji i Srbiji.

Radi uporedivosti podataka i u najnovijem izveštaju, ovo istraživanje težilo je da obuhvati isti uzorak gig radnika iz Ukrajine na osnovu kojeg je vršena prethodna analiza. U pitanju su onlajn radnici iz ove zemlje koji su tokom prikupljanja podataka na svojim profilima imali iskazan podatak o prihodu. Ovaj uzorak korišćen je za analizu osnovnih karakteristika gig rada u Ukrajini, ali i komparaciju sa zemljama jugoistočne Evrope. Razlog za odabir ove grupe zemalja leži u činjenici da su u pitanju zemlje koje dolaze iz istog regiona, ali nisu pogođene sukobom, što ih čini relevantnim uzorkom za sagledavanje potencijalnih razlika u trendovima i karakteristikama gig rada u i van ratnih okolnosti. U cilju komparacije, i podaci o gig radnoj snazi u ostalim zemljama uključuju podatke o radnicima sa platforme koji su u trenutku prikupljanja podataka na profilima imali iskazani ostvareni prihod. Međutim, uzorci za zemlje jugoistočne Evrope koji su korišćeni u ovom merenju se delimično razlikuju od uzoraka ovih zemalja iz prethodnog merenja – za šire objašnjenje pogledati ograničenja u metodologiji. Sa najnovijim uzorkom gig radnika iz Ukrajine, uključujući podatke o gig radu u zemljama jugoistočne Evrope, ukupan uzorak koji je

analiziran za potrebe ovog izveštaja obuhvata 31189 gig radnika.

Dodatno, u okviru najnovijeg izveštaja ponovo je analizirana regionalna struktura gig rada u Ukrajini. Sagledani su migracioni trendovi gig radnika unutar (u odnosu na 24 regiona, odnosno administrativnih oblasti) i van zemlje. Istraživanje migracionih tokova obuhvata mali uzorak od ukupno 467 gig radnika i odnosi se na one radnike koji su od prethodnog merenja promenili lokaciju na svojim profilima na platformi, bilo da su promenili region unutar Ukrajine ili se iselili van zemlje. Kroz ovu vinjetu pokušali smo da detaljnije sagledamo uticaj rata u Ukrajini.

OGRANIČENJA

Odsustvo radnika bez prihoda u uzorcima u Ukrajini Oba merenja (iz februara/marta i septembra 2022) zasnovana su samo na uzorcima radnika sa ostvarenim prihodom na Upwork platformi. S jedne strane, time se na informativan način prikazuje aktivnost gig radnika, jer obuhvata upravo one radnike koji na gig tržištu ostvaruju svoje osnovne i dodatne prihode. S druge strane, izostanak uzoraka radnika bez prihoda ne daje potpuni pregled trendova i karakteristika gig rada u posmatranim zemljama, jer uzorci radnika bez prihoda prikazuju trendove ulaska na digitalno tržište, i karakteristike novih radnika u odnosu na pol, profesije i zarade. Međutim, usled brojnosti gig radnika u Ukrajini i tehničkih ograničenja² u prikupljanju podataka sa platforme, metodološki je koncipirano da se analiza ukrajinskog gig tržišta zasniva samo na podacima radnika koji imaju ostvarene prihode na platformi. U cilju komparacije, analiza gig rada u zemljama jugoistočne Evrope takođe je zasnovana na uzorcima istih tipova radnika na platformi.

Nepotpuna podudarnost uzoraka - Prethodni uzorak iz „baznog“ merenja obuhvatio je ukupno 13241 gig radnika sa ostvarenim prihodom na platformi u trenutku prikupljanja podataka. Kao što je pomenuto, i u ovom izveštaju nastojano je da analiza bude bazirana na istom skupu radnika.

² Tehnička ograničenja odnose se na nemogućnost procene broja gig radnika u Ukrajini koji su registrovani na platformi, a na osnovu kojih bi se mogao definisati reprezentativni uzorak za celokupnu gig populaciju za prikupljanje podataka metodom vebskrejpinga. Naime, usled brojnosti gig radnika u ovoj zemlji, trenutna tehnička infrastruktura platforme, pretraga i korišćenje različitih filtera pretrage na platformi ne pružaju potpune pokazatelje o broju gig radnika u Ukrajini. Rezultati pretrage upućuju da određeni (nepoznati) broj gig radnika ostaje „sakriven“ izvan zadatih kriterijuma pretrage. Usled takvog ograničenja, kao reprezentativniji skup, za Ukrajinu je korišćen sub-uzorak, odnosno populacija gig radnika koji na platformi imaju ostvaren prihod.

Ipak, zbog tehničkih ograničenja prikupljanja podataka, odnosno mogućnosti prikupljanja samo javno dostupnih podataka radnika metodom vebskrejpinga, prilikom najnovijeg merenja nije bilo moguće prikupiti podatke za isti broj radnika. Otud je ova analiza bazirana na uzorku od 10634 gig radnika koji su bili u uzorku i u prethodnom i u ovom merenju. Time je 2615 radnika iz prethodnog merenja izostalo iz poslednjeg prikupljanja podataka o radnicima. S obzirom da je reč o značajnom delu gig populacije, u posebnom delu rada dat je pregled osnovnih karakteristika ovih „nedostajućih“ radnika sa platforme (za više o ovoj populaciji radnika pogledati Aneks).

Nepodudarnost uzoraka za Ukrajinu i jugoistočnu Evropu – Dok u Ukrajini i u najnovijoj analizi pratimo isti skup radnika kao i tokom prethodnog merenja, u ostalim zemljama jugoistočne Evrope obuhvaćeni uzorci, pored radnika koji su bili prisutni i u prethodnom merenju, sadrže i nove radnike. Samim tim, uzorci za Ukrajinu i zemlje jugoistočne Evrope nisu u potpunosti komplementarni – dok se skup radnika za Ukrajinu odnosi isključivo na radnike iz prethodnog uzorka, skup radnika za ostale zemlje pored određenog broja radnika iz prethodnog uzorka, obuhvata i nove radnike čiji podaci su preuzeti sa platforme.

Potencijalno nepotpuna identifikacija migracije radnika – Najnovija analiza prati i analizira migracione tokove ukrajinskih gig radnika, kroz promenu njihove lokacije koja je navedena na Upwork platformi u prethodnih šest meseci. Kako prema pravilima platforme ne postoji obaveznost poklapanja stvarnog i mesta prebivališta navedenog na platformi, postoji mogućnost manje preciznog merenja migracije gig radnika. Na manjem skupu od 467 radnika, analizirana su njihova migraciona kretanja i date interpretacije o ključnim trendovima i karakteristikama kada su u pitanju interne i eksterne migracije gig radnika u proteklom periodu. Naravno, interpretaciju rezultata analize na osnovu ovako malog uzorka treba posmatrati sa rezervom (za više o ovom delu istraživanja pogledati Aneks).

Analiza:

KARAKTERISTIKE GIG RADA U UKRAJINI U USLOVIMA KRIZE

Različiti izvori potvrđuju da u Ukrajini postoji značajan broj radnika na onlajn platformama. U ovom izveštaju, broj radnika koji se koristi kao uzorak ponude ukrajinskog gig rada čini više od polovine ukupnog broja radnika iz uzoraka svih ostalih zemalja jugoistočne Evrope koje su obuhvaćene istraživanjem. U prethodnoj „baznoj“ analizi karakteristika ovog tipa rada u Ukrajini, zabeleženo je da najveći broj ukrajinskih gig radnika radi u oblasti kreativnih usluga i multimedije, kao i u oblasti razvoja softvera. Muškarci u Ukrajini su zastupljenija populacija na platformama, što ne odstupa ni od regionalnih, ali ni od globalnih trendova. Samim tim, cena rada i prihodi koje ukrajinski gig radnici uspevaju da ostvare kroz onlajn rad viši su od cena rada i prihoda koje ostvaruju gig radnice, što je takođe karakteristika gig rada i na drugim tržištima. Najnovije istraživanje nastoji da prikaže stepen i karakter promena ovih i sličnih karakteristika onlajn rada u Ukrajini pod uticajem rata i krize tokom šest meseci, i uporedi ih sa prisutnim trendovima u zemljama jugoistočne Evrope koje nisu izložene ovim kriznim okolnostima.

NALAZ 1

ZASTUPLJENOST PROFESIJA NA UKRAJINSKOM GIG TRŽIŠTU

Ponuda gig radne snage podeljena je na šest grupa profesija, prema [OLI metodologiji](#), odnosno na 1) profesionalne usluge, 2) administrativne usluge i unos podataka, 3) kreativne usluge i multimediju, 4) prodaju i marketing, 5) razvoj softvera i tehnologija, i 6) pisanje i prevodenje. Najzastupljeniju gig radnu snagu, kao i prema rezultatima prethodnog merenja, čine radnici iz oblasti kreativnih usluga i multimedije. Populacija ovih radnika se u poređenju sa drugim profesijama u međuvremenu i neznatno uvećala, pa tako prema najnovijim analizama čini 46,8% ukupne gig radne snage u Ukrajini. Između dva merenja došlo je do opadanja učešća gig radnika sa 37,2% na 36% udela u ukupnoj gig populaciji u okviru razvoja softvera, druge najzastupljenije profesije u Ukrajini. Učešće radnika u ostalim profesijama nije se značajnije menjalo u posmatраних šest meseci. Tako je udeo radnika u oblasti pisanja i prevodenja u ukupnoj gig populaciji opao sa 5,2% u prethodnom, na 4,8% u najnovijem merenju. Zastupljenost preostale tri grupe profesija je gotovo ostala ista u ukupnoj strukturi gig

radne snage. U proteklih šest meseci udeo radnika u oblasti administrativnih usluga i unosa podataka imao je negativan trend sa 4,3% na 4,2% u ukupnom broju radnika, dok je učešće radnika u oblasti prodaje i marketinga neznatno poraslo – sa 5,7% na 5,8% u ukupnoj gig radnoj snazi. Radnici u okviru najmanje zastupljene profesije – profesionalnim uslugama, zadržali su isti nivo udela na ukrajinskom gig tržištu, s obzirom da i u najnovijem merenju čine tek 2,4% ukupne gig populacije.

ZAKLJUČAK 1

Sama struktura gig radne snage u Ukrajini se u okviru smanjenog uzorka radnika čiji se profili analiziraju nije značajnije menjala. Odnosi između šest grupa profesija su ostali isti, dok su se udeli pojedinih profesija u okviru ponude na ukrajinskom gig tržištu, tek neznatno promenili. Promene u strukturi profesija, u ovom merenju su pre svega rezultat smanjenog broja radnika u uzorku (videti ograničenja u metodologiji).

NALAZ 2

ZASTUPLJENOST PROFESIJA U ZEMLJAMA JUGOISTOČNE EVROPE U ODNOSU NA UKRAJINU

Podaci o profesijama iz ostalih zemalja jugoistočne Evrope pokazuju da su tokom proteklih šest meseci najviše zastupljene profesije zadržale svoj položaj u ukupnoj gig populaciji. Naime, dve najzastupljenije grupe profesija u ovim zemljama i dalje su kreativne usluge i multimedija i razvoj softvera i tehnologija. Indikativno je, međutim, da je učešće radnika u oblasti kreativnih usluga i multimedije u posmatranom periodu opalo u gotovo svim zemljama. Najviše u Bosni i Hercegovini (-11,1%) i Albaniji (-10,6%). Rast populacije radnika u oblasti kreativnih usluga, i to prilično skroman sa zabeležen je jedino u Bugarskoj (+2,1%). Ipak, i pored generalno negativnog trenda, kreativne usluge i multimedija ostale su najzastupljenija grupa profesija u većini zemalja. Zapravo, jedini izuzetak je Albanija, u kojoj, kao i u prethodnom merenju, najbrojniju grupu radnika čine oni iz oblasti razvoja softvera – 26,6% od ukupne gig radne snage u zemlji. Albanija je interesantna i što u ukupnoj gig populaciji ima relativno značajnije učešće radnika u oblasti profesionalnih usluga – 6,7% u ukupnoj gig radnoj snazi, nasuprot manjim udelima ove profesije u ostalim zemljama u kojima ovi radnici čine od 2% do 4,9% ukupne gig populacije. Takođe je, u svim zemljama, izuzev u Mađarskoj, u poslednjih šest meseci došlo je do porasta udela radnika u oblasti

administrativnih usluga i unosa podataka. Populacija ovih radnika je u odnosu na prethodno merenje najviše porasla ponovo u Albaniji – čak 49%, Hrvatskoj – 26,8%, Bugarskoj – 24,4%, Rumuniji – 22,8% i Severnoj Makedoniji – 19,7%. S druge strane, udeli profesija u Ukrajini u posmatranom periodu ne beleže značajnije promene, odnosno populacije radnika po posmatranim profesijama ostaju na prilično istom nivou u odnosu na prethodno merenje. Najveći rast od 3,5% u Ukrajini zabeležila je populacija radnika u oblasti kreativnih usluga i multimedije, dok se najveći pad od -6,9% uočava u opadanju populacije u oblasti pisanja i prevođenja.

ZAKLJUČAK 2

Odnosi između profesija u ostalim zemljama jugoistočne Evrope se nisu menjali tokom prethodnih šest meseci, kao ni u Ukrajini. Identifikovane razlike u uzorcima između Ukrajine i jugoistočne Evrope, u metodologiji, ne menjaju ishod analize.

NALAZ 3

POLNA STRUKTURA GIG RADA U UKRAJINI

Prema poslednjem merenju, u ukupnoj gig populaciji u Ukrajini, žene čine 35,5% nasuprot muškarcima čiji udeo je 65,5%, što je nešto veće učešće žena u odnosu na muškarce u poređenju sa prethodnim merenjem kada su gig radnice činile 34,2% ukupne gig radne snage. S obzirom da je gig populacija iz uzorka između dva merenja manja za 2615 radnika, odnose između muškaraca i žena treba posmatrati u kontekstu većeg ili manjeg odsustva oba pola sa platforme tokom najnovijeg merenja, a u poređenju sa prethodnom „baznom“ analizom. Naime, od 2615 radnika koji u tokom poslednjeg merenja nisu bili aktivni, 858 su bile žene, a dvostruko više – 1757 su bili muškarci.

Gledano po pojedinim profesijama, učešće žena i muškaraca varira. Zapravo, žene su zastupljenije u oblasti pisanja i prevođenja i oblasti administrativnih usluga i unosa podataka, gde čine 69,7%, odnosno 61,8% ukupne gig radne snage u navedenim profesijama, respektivno. U oblasti profesionalnih usluga žene i muškarci su podjednako zastupljeni. Muškarci su zastupljeniji u oblasti kreativnih usluga i multimedije sa 54,5% i oblasti prodaje i marketinga sa 63,4% učešća, dok u oblasti razvoja softvera

nesumnjivo dominiraju s obzirom da 89,1% gig populacije u ovoj oblasti čine muškarci. Ipak, primetno je da su žene ostale zastupljenije u slabije plaćenim profesijama poput administrativnih usluga i unosa podataka i pisanja i prevođenja, dok su muškarci dominantni u dobro plaćenom razvoju softvera. Ako se ima u vidu da se u ovoj analizi posmatraju samo radnici koji ostvaruju prihode, ova zastupljenost muškaraca u bolje plaćenim profesijama jasno ukazuje na bolju poziciju muškaraca u odnosu na žene kada je ostvarivanje prihoda na platformama u pitanju.

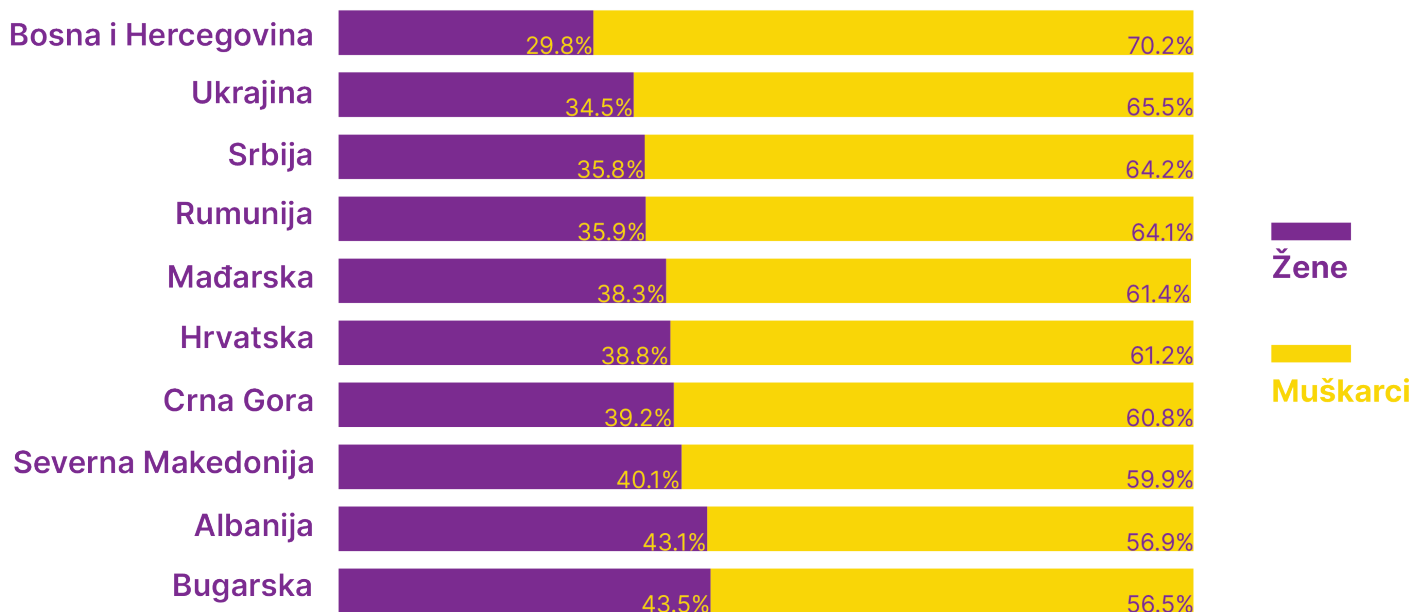
ZAKLJUČAK 3

Najnovije merenje ukazuje na i dalje relativno značajnu zastupljenost muške populacije na ukrajinskom gig tržištu. Naravno, trendove koji su zabeleženi tokom poslednjih šest meseci treba interpretirati krajnje obazrivo, imajući da je najnovije, ali i prethodno merenje bazirano na istom uzorku radnika. Mnogo veći broj muškaraca koji su postali neaktivni na platformi između dva merenja, uticao je i na popravljanje relativne pozicije žena u gig populaciji posmatranih radnika, ukupno i po pojedinim profesijama. S druge strane, sasvim je izvesno da će neaktivnost muškaraca na platformi rasti ukoliko sukobi budu dugotrajni, a naredno merenje bi moglo upravo i da potvrdi ovu pretpostavku.

NALAZ 4

POLNA STRUKTURA GIG RADA U UKRAJINI I ZEMLJAMA JUGOISTOČNE EVROPE

U poređenju sa Ukrajinom, **veća relativna zastupljenost muškaraca u odnosu na žene, beleži se jedino u Bosni i Hercegovini, gde muškarci čine preko 70% ukupne gig radne snage.** Drugim rečima, na svakih 10 gig radnika u ovoj zemlji, tek 3 su ženskog pola. Osim Bosne i Hercegovine i Ukrajine, izdvajaju se još i Srbija i Rumunija, s obzirom da se i u ovim zemljama udeo žena u ukupnoj radnoj snazi nalazi ispod [globalnog proseka](#). Interesantno je da, izuzev Bosne i Hercegovine, Ukrajina, Rumunija i Srbija predstavljaju zemlje sa najvećim brojem gig radnika, pa veća zastupljenost muškaraca na ovim tržištima može još indikativnije ukazivati na dominantniju ulogu muškaraca u okviru gig populacije na nivou analiziranog regiona. Iako su i u preostalim zemljama muškarci zastupljeniji u strukturi gig populacije, učešće žena više je od 37%, koliko je vrednost pomenutog globalnog proseka. Dve zemlje koje su i u prethodnom merenju imale

GRAFIK 1:

Odnos muškaraca i žena u ukupnoj gig populaciji, po zemljama

najznačajnije učešće žena, Bugarska i Albanija su u proteklom periodu zabeležile rast udela žena – od ukupnog broja gig radnika, žene u Albaniji sada čine 43,1%, dok u Bugarskoj čine 43,5%.

Interesantno je takođe pogledati odnose između muškaraca i žena unutar profesija u zemljama jugoistočne Evrope. U većini zemalja, u oblasti profesionalnih usluga žene su relativno zastupljenije u odnosu na muškarce, odnosno u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Hrvatskoj, Rumuniji i Srbiji, dok su u Crnoj Gori žene i muškarci podjednako zastupljeni unutar ove profesije. Interesantno je da su žene, u većoj ili manjoj meri, relativno zastupljenije u svim posmatranim zemljama u čak dve grupe profesija, oblasti administrativnih usluga i unosa podataka i pisanja i prevođenja. Međutim, u ostalim oblastima, muškarci pokazuju veću zastupljenost. U oblasti prodaje i marketinga žene su relativno zastupljenije jedino još u Srbiji, dok u preostale dve oblasti, kreativnim uslugama i multimediji i razvoju softvera muškarci predstavljaju veći deo gig populacije. Dominantan položaj muškaraca naročito se uočava u oblasti razvoja softvera – drugim rečima gig radnice koje imaju ostvarene prihode u ovoj

oblasti su vrlo malo zastupljene – najviše u Albaniji gde čine 22,9% gig radne snage u ovoj oblasti. S druge strane, najmanje su zastupljene u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Mađarskoj, gde čine manje od 10% od ukupnog broja gig radnika u oblasti razvoja softvera koji ostvaruju prihode.

ZAKLJUČAK 4

U odnosu na žene, muškarci ostaju relativno zastupljeniji unutar gig radne snage i u Ukrajini i u ostalim zemljama jugoistočne Evrope koje Gigmetar prati. Raspodela muškaraca i žena po profesijama u Ukrajini se ne razlikuje preterano od karakteristika u ostalim posmatranim zemljama. Primetno je da su u okviru uzoraka koji su posmatrani u ovoj i prethodnoj analizi, a to su radnici sa ostvarenim prihodima na platformi, žene svuda zastupljenije u administrativnim uslugama i unosu podataka i pisanju i prevođenju. S druge strane, muškarci dominiraju u oblasti razvoja softvera kao profesiji sa veoma dobrom cenom rada.

NALAZ 5 CENA GIG RADA U UKRAJINI

Prema „baznom“ merenju iz februara 2022. godine prosečna tražena cena rada u Ukrajini bila 25,55\$ po radnom satu. Tada je ova cena u poređenju sa ostalim zemljama jugoistočne Evrope bila veća od tražene cene gig radnika u svim zemljama izuzev u Hrvatskoj. Prema najnovijem merenju cena rada u Ukrajini je imala rast i u poslednjem merenju iznosila je gotovo 27\$ (26,99\$). U međuvremenu, došlo i do konvergencije između prosečne cene radnog sata koju ostvaruju žene i muškarci. Žene sada ostvaruju 76,4% prosečne cene radnog sata koju ostvaruju muškarci, pri čemu 29,39\$ predstavlja prosečnu traženu zaradu gig radnika, dok 22,45\$ iznosi prosečna tražena zarada gig radnica na platformi.

Osim što je došlo do konvergencije između prosečne cene rada po satu koju ostvaruju ukrajinski gig radnici i radnice, došlo je i blagog smanjenja razlika u ukupnim prihodima između žena i muškaraca u ovoj zemlji. Međutim, s obzirom da je nivo ukupnih prihoda izmeren tokom poslednjeg merenja manji za 18,6% od prihoda ostvarenih pre šest meseci³, teško je proceniti da li i koliko veći deo ukupnih prihoda žene sada zaista ostvaruju. Tokom prethodnog merenja, žene su zarađivale 28% ukupnih prihoda, nasuprot muškarcima koji su ostvarivali 72% ukupnih prihoda na gig tržištu. Prema poslednjem merenju, udeo žena u ukupnim ostvarenim prihodima je porastao – gig radnice sada ostvaruju 28,7%, dok ostatak pripada gig radnicima (muškarcima) – 71,3%.

ZAKLJUČAK 5

Ukrajinski gig radnici su tokom proteklih meseci nastavili da ostvaruju prilično dobre cene rada po satu. Štaviše, prosečna tražena cena gig rada u Ukrajini je između dva merenja porasla za 4,8% i sada iznosi gotovo 27\$ po radnom času (26,99\$) uprkos ratu i očekivanjima da upravo zbog okolnosti cena rada padne, pri čemu je još indikativnije da je rast prosečne tražene cene rada zabeležen i kod muškaraca i kod žena.

NALAZ 6 CENE RADA U UKRAJINI I ZEMLJAMA JUGOISTOČNE EVROPE

Interesantno je da je od 10 posmatranih zemalja, u samo tri zabeležen pad prosečne cene rada po satu, u

Bugarskoj neznatan pad od 0,4%, Bosni i Hercegovini 1,5% i Albaniji 1,7%. Veći rast u prosečnim cenama rada od onog koji su ostvarili ukrajinski gig radnici, imali su jedino radnici iz Crne Gore i Srbije. Prosečna tražena cena rada u Crnoj Gori u međuvremenu je porasla za 7,2%, dok je u Srbiji zabeležen najveći rast od 7,7%. I pored rasta od 2,8%, gig radnici u Severnoj Makedoniji i dalje zarađuju najmanje po radnom satu u regionu – prosečna tražena cena radnog sata u ovoj zemlji iznosi 16,72\$. O velikim razlikama najbolje svedoči činjenica da ukoliko dva radnika, iz Ukrajine i Severne Makedonije tokom jednog meseca rade puno radno vreme, ukrajinski gig radnik bi mogao da zaradi oko 4.858\$, dok bi najviša moguća zarada radnika iz Severne Makedonije bila nešto više od 3.000\$.

Kada se posmatra odnos prosečne tražene cene rada između muškaraca i žena, isti nivo prosečne cene rada u poređenju sa muškarcima potencijalno ostvaruju i gig radnice iz Mađarske, dok je u tri zemlje cena rada za žene još i veća – u Albaniji ostvaruju 76,6%, u Srbiji 78,7%, a u Severnoj Makedoniji 79,1% prosečne cene rada po satu koju ostvaruju muškarci u ovim zemljama. U Bugarskoj je u posmatranom periodu došlo do značajnije konvergencije cene rada koju ostvaruju muškarci i žene. Nasuprot prethodnom merenju, kada su muškarci u ovoj zemlji ostvarivali 30,9% više prosečne cene rada u odnosu na žene, ta razlika je u najnovijem merenju smanjena na 24,6%, što znači da žene sada ostvaruju 75,4% od prosečne cene rada po satu koju ostvaruju muškarci u Bugarskoj. Iako je i u ostalim zemljama došlo do dalje konvergencije, Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Hrvatska i dalje beleže najznačajnije razlike u prosečnim cenama rada koju ostvaruju muškarci i žene. Na ovim tržištima, gig radnice ostvaruju 72,4%, 70,9% i 67% prosečne cene rada po satu koju ostvaruju gig radnici, respektivno.

ZAKLJUČAK 6

U većini posmatranih zemalja, cena rada je rasla u posmatranom periodu. Najveći rast je zabeležen u Ukrajini (koja je tako prestigla i Hrvatsku, čiji su gig radnici u prethodnom merenju ostvarivali najvišu cenu rada po satu). Najmanja cena sata je bila u Severnoj Makedoniji (16,72\$). Kad je u pitanju odnos zarada između žena i muškaraca, jedan od ključnih faktora prosečne više cene rada koju ostvaruju gig radnici u odnosu na radnice, svakako jeste veća zastupljenost muškaraca u bolje plaćenim profesijama u svim analiziranim zemljama, što muškarcima omogućava i prisvajanje većeg dela prihoda na platformi.

³ Manji nivo ukupnih prihoda koji je izmeren u okviru najnovije analize rezultat je manjeg uzorka koji je obuhvaćen poslednjim istraživanjem.

Kako se i u okviru ovog merenja prate oni gig radnici koji su analizirani i u prvom izveštaju, odnosno gig radnici sa iskazanim prihodom, posmatran je stepen njihove interne migracije – preseljenje između regiona u Ukrajini, odnosno emigracije – preseljenje van granica zemlje. **Podaci upućuju da je od ukupno posmatrane gig populacije koja je obuhvaćena ovim istraživanjem, odnosno od 10634 radnika, svega 4,4% (467 gig radnika) promenilo mesto na kome živi i radi.**⁴ Od ukupnog broja raseljenih, njih 200 (42,8%) je odlučilo da ostane u zemlji, promenivši region unutar Ukrajine, dok je njih 267 (57,2%) emigriralo van granica svoje zemlje.

Kada je reč o internim migracijama najveći deo radne snage iz svih delova zemlje doselio se u Kijevsku oblast, u koju se od februara do septembra 2022. preselilo oko 50 od ukupno 200 interno migriranih freelansera. Iako je reč o malom broju radnika, **treba reći da su posle Kijevske oblasti, radnici uglavnom birali Lavovsku, Ivano-Frankovsku i Odešku oblast kao novo mesto za život i rad. Ovi regioni se nalaze na zapadu Ukrajine i nisu zahvaćeni ratnim dejstvima.**

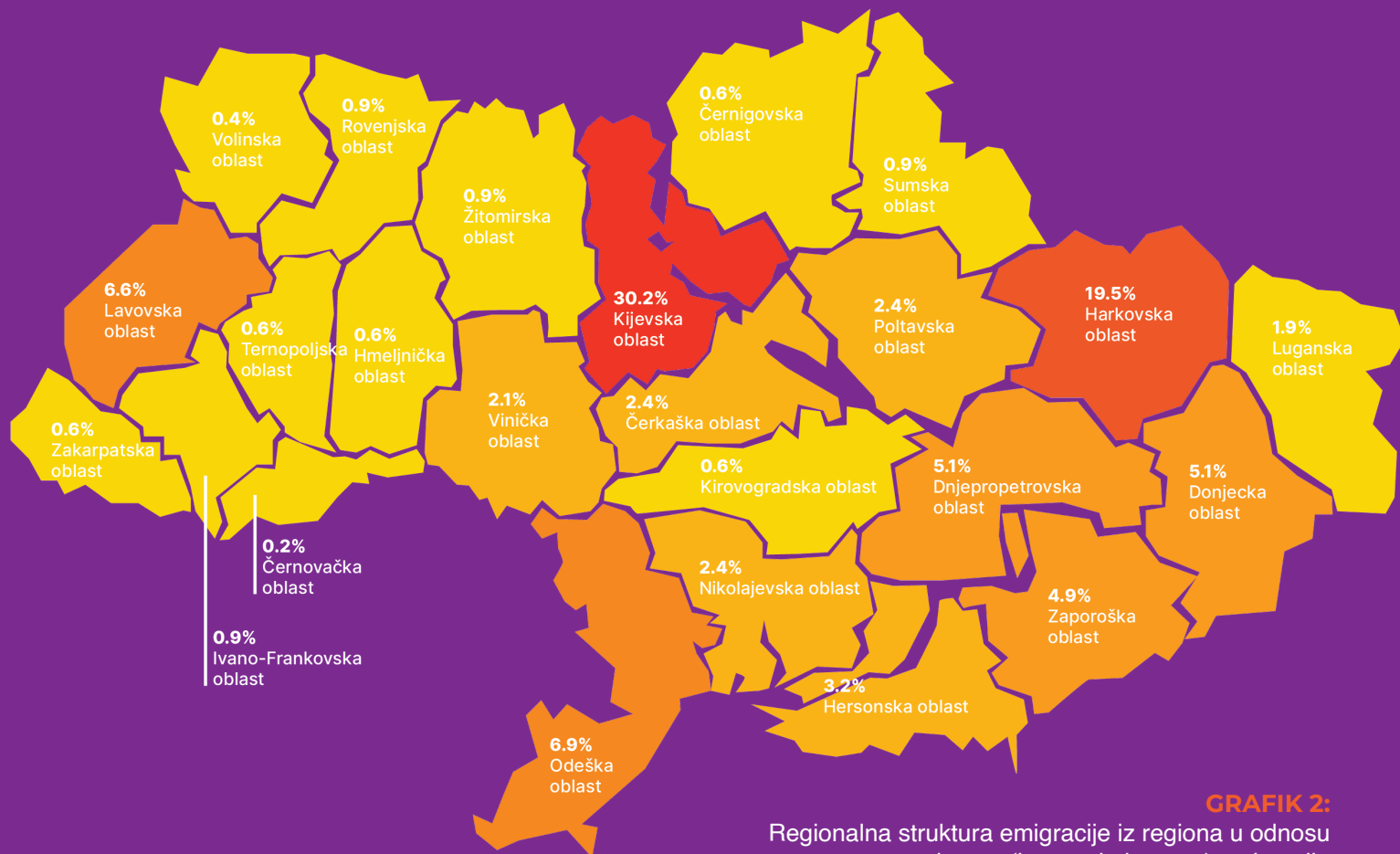
Dok u Kijevsku oblast dolaze gig radnici iz drugih regiona, podaci pokazuju da u isto vreme najveći procenat gig radne snage i nje i emigrira - 141 radnik (30,2%). Druga po redu je Harkovska oblast iz koje je otišao 91 radnik (19,5%) od ukupnog broja emigriranih gig radnika, dok su emigracioni tokovi iz ostalih regiona dosta slabiji, odnosno u većini regiona praktično zanemarljivi – pre svega zbog malog broja ukupno identifikovanih radnika koji su eksterno ili interno emigrirali.

Treba istaći da je u pojedinim regionima, koji su proteklih meseci neposredno izloženi ratnim dejstvima i tokom prethodnog merenja zabeležen mali broj gig radnika. Dugotrajna kriza svakako će doprineti daljem koncentrisanju ponude gig radne snage u razvijenijim regionima i regionima koji nisu direktno izloženi sukobima. Takvi trendovi bi mogli voditi ka regionalnoj divergenciji ukrajinskog tržišta onlajn rada i stvaranju dihotomije između aktivnog zapada i neaktivnog istoka Ukrajine kada je onlajn rad u pitanju.

Ukoliko se sagledava emigracija gig radnika van granica Ukrajine, **ukupno 267 osoba iz posmatranog uzorka je napustilo svoju zemlju, a najveći deo (48 radnika) migrirao je u susednu Poljsku, dok je u Nemačku otišlo 32 radnika.** Na trećem mestu je Kanada u koju je otišlo 20 radnika, dok se manje značajne migracije odnose na Ujedinjeno Kraljevstvo, Portugal, Španiju, Sjedinjene Države, Češku Republiku, Gruziju, Francusku, Holandiju, Estoniju itd. Iako treba podsetiti da ovi podaci ukazuju na izrazito mali uzorak, na osnovu koga nije moguće donositi preciznije zaključke, ovaj migracioni obrazac prati generalni tok raseljavanja ljudi od početka rata – naime do decembra u Poljsku i Nemačku je **migriralo 1,5 odnosno preko 1 milion ljudi** sa prostora Ukrajine.

I pored malog uzorka eksterno raseljenih, što otežava donošenje relevantnih zaključaka, treba pomenuti da gig radnici koji su u posmatranom periodu emigrirali iz Ukrajine imaju znatno veću prosečnu cenu rada po satu u poređenju sa radnicima koji su ostali u zemlji. Ovi, eksterno raseljeni gig radnici (njih 267) u proseku po radnom satu zarađuju gotovo 34\$ (33,9\$). Očekivano, žene u tom slučaju ostvaruju nižu cenu rada od muškaraca – u proseku gig radnice koje su se odselile u inostranstvo mogu zaraditi oko 74,2% cene rada koju po istom satu mogu ostvariti muškarci koji su takođe život i rad nastavili van granica Ukrajine. **Višu prosečnu cenu rada kod gig radnika koji su u proteklom periodu napustili**

⁴ Prilikom celokupne analize migracionih tokova treba biti obazriv, s obzirom da podaci o lokaciji gig radnika predstavljaju javno dostupne podatke sa njihovih profila na platformi Upwork, pri čemu nije moguće utvrditi sa bilo kakvim stepenom preciznosti u kojoj meri su podaci o promenama lokacije adekvatno ažurirani. Zapravo, diskreciono pravo svakog gig radnika na platformi jeste da ažurira ili ne ažurira informaciju o svojoj lokaciji. Na taj način, opravdanim se može smatrati da je broj onih koji su de facto promenili lokaciju (region ili zemlju) na kojoj žive i rade, još i veći, ali da taj podatak nisu ažurirali na platformi.

GRAFIK 2:
Regionalna struktura emigracije iz regiona u odnosu na ukupnu (internu i eksternu) emigraciju

Ukrajinu potencijalno je moguće objasniti nivoom u kome se nalaze njihove gig karijere. Naime, izvesno je da su oni gig radnici koji su odlučili da emigriraju iz zemlje dobro plaćeni, sa značajnim iskustvom rada na platformi/ma, koji lakše prihvataju izazov i rizik kakve preseljenje i rad iz druge zemlje donose. Najviše su migrirali radnici koji na platformi rade u oblasti kreativnih usluga i multimedije – njih 118, a potom slede i radnici iz oblasti razvoja softvera – njih 93 od ukupno 267 eksterno raseljenih gig radnika.

Zaključak

PRILAGOĐAVANJE ONLAJN RADA U RATNIM USLOVIMA

Cilj ovog istraživačkog rada je da na osnovu podataka prikupljenih na platformi Upwork tokom februara i septembra 2022, istraži uticaj rata na onlajn tržište radne snage iz Ukrajine i uporedi ga sa generalnim trendovima u ovoj zemlji i zemljama jugoistočne Evrope u istom periodu praćenja. Kako nalazi ukazuju, onlajn rad u ratnim uslovima (barem za sada) nudi stabilnost i održivost za onlajn radnike.

Izložena analiza, osim što je obuhvatila nešto manji uzorak radnika u odnosu na prethodno merenje, nije ukazala na značajnije promene na ukrajinskom gig tržištu u pogledu strukture i osnovnih karakteristika. Najznačajnija vest je svakako rast prosečne cene rada koju mogu ostvariti ukrajinski gig radnici, odnosno podatak da uprkos višemesečnoj krizi, gig radnici iz Ukrajine, koji su ostali aktivni u prvih šest meseci rata, sada u proseku zarađuju najvišu cenu rada po satu u regionu. To upućuje na zaključak da se na ukrajinskom gig tržištu karijere platformskih radnika i dalje razvijaju, a cene njihovih usluga rastu.

Migracioni tokovi, iako uočeni u proteklih šest meseci, i dalje ne daju previše prostora za donošenje značajnih zaključaka. S obzirom da je ispod 5% od ukupno posmatrane gig populacije promenilo svoje prebivalište, najčešće i najverovatnije pod pritiskom ratnih sukoba, njihova emigracija i dalje ne predstavlja trend koji ukazuje da je ukrajinsko gig tržište ubrzano raseljava. Ipak, uz produženje rata i političke krize, zasigurno će rasti i broj onih koji će se iseljavati, bilo u razvijenije ukrajinske gradove i regione, ili u razvijenije zemlje, van Ukrajine.

Naredna faza istraživanja onlajn rada u Ukrajini biće bazirana na osnovu podataka koji će biti prikupljeni krajem februara i početkom marta 2023. godine. Treće istraživanje po redu će analizirati pravac i karakter promena onlajn tržišta rada u Ukrajini tačno godinu dana posle otpočinjanja ratnih sukoba. Na taj način biće svakako relevantnije proceniti dugoročnije efekte krize i sagledati dalje pravce razvoja onlajn rada u ovoj zemlji.

Aneks

PROBLEMI NEPODUDARNOSTI UZORAKA: ko su frilenseri koji su nestali sa platforme?

U okviru metodoloških ograničenja ovog istraživanja navedeno je da i pored nastojanja da se uzorak iz najnovijeg merenja podudara sa uzorkom korišćenim tokom „baznog“ merenja, to nije bilo moguće budući da je najnoviji uzorak manji za 2615 radnika. Podaci koji se koriste u istraživanju prikupljaju se putem vebkrepjunga, metodom kojom se sa platforme prikupljaju javno dostupni (vidljivi) podaci sa profila gig radnika. U tom smislu, podatke za 2615 radnika nije bilo moguće prikupiti jer su njihovi profili u međuvremenu imali tranziciju sa javno vidljivih na privatno vidljive, odnosno javno nevidljive profile na platformi. Promena vidljivosti radnika na platformi i dostupnost njihovih podataka s jedne strane može biti rezultat [uslova platforme](#)⁵ o vidljivosti profila radnika, ali i s druge strane, posledica odluka samih radnika da izvrše tranziciju svojih profila iz javno vidljivih u javno nevidljive prikaze na platformi.⁶

U ovom delu, biće dat kratak pregled demografije ovih 2615 radnika, bez davanja konačnih zaključaka šta su ključni faktori njihovog „nestanka sa platforme“. Naime, u pogledu profesija, najveći deo „nestale“ populacije jesu radnici iz oblasti razvoja softvera – 43,1% (1126 radnika) od ukupnog broja 2615 radnika. Njih slede radnici iz oblasti kreativnih usluga koji čine 38,2% (1000 radnika) od ove populacije, dok je učešće radnika iz ostalih profesija znatno manje – 6,6% (173 radnika) iz oblasti pisanja i prevođenja, 5,7% (149 radnika) iz oblasti prodaje i marketinga, 4% (104 radnika) iz oblasti administrativnih usluga i unosa podataka i svega 2,4% (63 radnika) iz oblasti profesionalnih usluga.

Indikativno je da su u ovom uzorku radnika, muškarci relativno zastupljeniji – od 2615 radnika, oni čine 67,2% (1757 radnika), dok žene čine 32,8% (858 radnica). Činjenica da je u proteklom periodu veći broj profila muškaraca postao nevidljiv može ukazivati da su na ovakav trend uticaj imali i ratni sukobi – odnosno uslovi

5 U cilju održavanja dinamičnosti na onlajn tržištu, algoritam na platformi kontroliše vidljivost profila radnika u skladu sa njihovom aktivnošću na platformi. Profil radnika iz statusa „javno vidljivog“ u „privatno vidljivi profil“ primenjuje se u dva slučaja: 1) ukoliko je gig radnik već aktivan radnik sa ostvarenim prihodima, ali nije bio aktivan u poslednje dve godine; 2) ukoliko je gig radnik nov na platformi, bez ostvarenih prihoda i 90 dana od dana kreiranja profila nije dobio ponudu za posao ili konkurisao za određeni posao preko platforme.

6 Ovakvo ponašanje može biti rezultat njihovog prestanka rada na platformi, pod uticajem krize i rata ili ne, ali svakako i ogromnog broja drugih faktora.

u kojima su muškarci prestajali da budu aktivni na platformi, bilo usled posrednih efekata krize, ili direktno, usled mobilizacije ili života usred ratnih konflikata.

Međutim, sagledavanje regionalne strukture ovih radnika nudi nešto manje argumenata da je njihov „nestanak“ direktna posledica sukoba. Naime, najveći deo radnika koji su u proteklih šest meseci postali nevidljivi na platformi ne dolazi iz regiona koji su neposredno izloženi ratnim dejstvima, već iz onih regiona koji imaju najveće populacije gig radne snage poput Kijevske, Harkovske i Lavovske oblasti. Ovo implicira da, iako su posredni i neposredni efekti rata svakako potencijalno uticali na gubitak radnika iz uzorka, postoji značajan broj i drugih faktora koji je određivao ovaj trend između dva merenja.

Reference

Andelković, B., Jakobi, T., Ivanović, V., Kalinić, Z., & Radonjić, Lj. (2022). Dok nas rat ne rastavi: uporedni prikaz karakteristika tržišta gig rada u Ukrajini, Rumuniji i Srbiji. Centar za istraživanje javnih politika

Andelković, B., Jakobi, T., Ivanović, V., Kalinić, Z., & Radonjić, Lj. (2020). Gigmetar, Centar za istraživanje javnih politika, <http://gigmetar.publicpolicy.rs/>

Clayton, R. (2022, February 17). The 2022 Global Freelancer Income Report. Payoneer Blog. <https://blog.payoneer.com/e-sellers/industry-tips-sellers/the-2022-global-freelancer-income-report/>

Global labour market to deteriorate further as Ukraine conflict and other crises continue. (2022, October 31). [Press release]. http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_859191/lang--en/index.htm

Kässi, O. (2016). How is online work classified in the OLI? | The iLabour Project. Pristupljeno 27. februara, 2023, from <https://ilabour.oii.ox.ac.uk/how-is-online-work-classified/>

Situation Ukraine Refugee Situation. (2022). Pristupljeno 15. decembra, 2023, from <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Ukrainian refugees by country 2023. (2022). Statista. Pristupljeno 20. decembra, 2023, from <https://www.statista.com/statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country/>